

САДРЖАЈ

Предговор.....	1
----------------	---

УВОД

Значај римског права.....	3
Извори сазнања и извори права.....	6

Први део ИСТОРИЈА РИМСКЕ ДРЖАВЕ И ПРАВА

Глава I РАЗВОЈ ДРЖАВЕ

ПЕРИОДИЗАЦИЈА РИМСКЕ ИСТОРИЈЕ

I – ПЕРИОД КРАЉЕВА (754–509. п.н.е.).....	14
а) Оснивање града Рима: легенда и стварност.....	14
б) Војна демократија.....	16
в) Друштвена структура.....	18
г) Органи власти.....	20
д) Реформа Сервија Тулија (<i>comitia centuriata</i>).....	21
II – ПЕРИОД РЕПУБЛИКЕ (509–27. п.н.е.).....	23
Опште карактеристике.....	23
а) Рана република (до 201. п.н.е.).....	23
Економски и друштвени односи.....	23
Сецесије плебејаца (<i>secessio plebis</i>).....	24
б) Позна република (после Пунских ратова).....	25
Друштвена структура позне републике.....	26
в) Државно уређење (<i>res publica</i>).....	28
Органи власти.....	29
Народне скупштине.....	29
Сенат.....	31
Магистратуре.....	32
Крај републике: економски успон – политичка криза.....	37

III – ПЕРИОД ПРИНЦИПАТА (27. п.н.е. – 284.)	38
Органи власти у принципату (дијархија)	39
Принцепс	39
Органи власти из републике	41
Принцепсов апарат власти	42
Друштвена структура у принципату	43
IV – ПЕРИОД ДОМИНАТА (284–565. н.е.)	45
Покушај рестаурације царства (Диоклецијан)	46
Раскид са традицијом (Константин)	48
Феудализација римског друштва	49
Епилог: Пад Западног римског царства (476.) и „Византије“ (1453.)	52

Глава II РАЗВОЈ ПРАВА

ИЗВОРИ РИМСКОГ ПРАВА

I – ИЗВОРИ СТАРОГ ЦИВИЛНОГ ПРАВА	55
Карактеристике архаичног цивилног права (<i>ius civile antiquum</i>)	56
Најстарији извори права	61
а) Обичаји и обичајно право	61
б) <i>Leges regiae</i> („краљевски закони“)	62
II – ИЗВОРИ ПРЕТКЛАСИЧНОГ ПРАВА	63
А) Извори права у првој половини републике	63
а) <i>Leges sacratae</i> („сакрални закони“)	63
б) Закон XII таблица (<i>leges duodecim tabularum</i>)	64
в) Закони (<i>leges, plebiscita</i>)	72
г) Почети правне науке (<i>interpretatio legis</i>)	75
д) Право фецијала (<i>ius fetiale</i>)	76
Б) Извори права у другој половини републике	77
а) <i>Ius honorarium</i>	77
б) <i>Ius gentium</i>	79
в) Преткласична јуриспруденција (<i>veteres</i>)	81
III – ИЗВОРИ КЛАСИЧНОГ ПРАВА	82
Статични извори:	82
а) Закони (<i>leges</i>)	82
б) Вечити едикт (<i>Edictum perpetuum</i>)	83
Динамични извори (<i>ius novum</i>):	84
а) Сенатске одлуке (<i>senatus consulta</i>)	84

б) Принцепсове наредбе (<i>constitutiones principum</i>)	84
в) Правна наука (<i>iurisprudentia</i>)	85
IV – ИЗВОРИ ПРАВА У ДОМИНАТУ	90
Посткласично право	90
Дводеоба правних извора	91
а) Динамично право: <i>leges</i> (царске конституције)	91
б) Статично право: <i>ius</i> (дела класичних правника)	92
Посткласични правни зборници	93
а) Зборници царских конституција (<i>leges</i>)	93
б) Мешовити зборници: <i>ius</i> и <i>leges</i>	94
в) Варварски зборници римског права	94
V – ЈУСТИНИЈАНОВА КОДИФИКАЦИЈА	95
Јустинијан и Трибонијан	96
<i>Corpus iuris civilis</i>	97
а) <i>Codex Iustinianus</i> (529. год.)	97
б) <i>Digesta</i> (533. год.)	97
в) <i>Institutiones</i> (533. год.)	100
г) <i>Codex repetitae praelectionis</i> (534. год.)	101
д) <i>Novellae</i>	101
Значај Јустинијанове кодификације	101
VI – РИМСКО ПРАВО ПОСЛЕ ЈУСТИНИЈАНА	102
Рецепција (доктринарна, нормативна, <i>via facti, via lege</i>)	103
Правне школе и рецепција римског права	106
Болоњска школа (гласатори)	106
Постгласатори (коментатори)	108
Школа елегантне јуриспруденције („стара историјска школа“)	110
Школа природног права	111
Немачка историјскоправна школа	114
Пандектисти	117
Даља судбина римског права	119

Други део

ИНСТИТУЦИЈЕ РИМСКОГ ПРИВАТНОГ ПРАВА

РИМСКА ДОКТРИНА О ПРАВУ

Римско схватање права (антидогматски став)	123
Поделе права	124
Гајева трипартиција (тродеоба) права	126

**СТАТУСНО И ПОРОДИЧНО ПРАВО
(IUS QUOD AD PERSONAS PERTINET)**

СТАТУСНО ПРАВО	128
Појам и значај	128
а) Правна способност	129
Физичко лице (настанак и престанак)	129
1. <i>Status libertatis</i> (слободан човек – роб)	130
Односи слични ропству	136
2. <i>Status civitatis</i> (<i>cives – peregrini</i>)	138
<i>Cives Romani</i>	138
<i>Latini</i>	139
<i>Peregrini</i>	140
3. <i>Status familiae</i> (<i>sui iuris – alieni iuris</i>)	141
<i>Actiones adiecticiae qualitatis</i>	142
Имовина у својини лица <i>alieni iuris</i>	144
<i>Capitis deminutio</i>	145
Правна лица	146
б) Пословна способност	148
Туторство (<i>tutela</i>)	149
Туторство над малолетницима <i>sui iuris</i>	149
Туторство над пунолетним женама <i>sui iuris</i>	150
Старатељство (<i>cura</i>)	151
в) Деликтна способност	154
ПОРОДИЧНО ПРАВО	155
Породица	156
Развој римске породице (врсте сродства)	156
Власт породичног старешине	160
Заснивање <i>patria potestas</i>	161
Престанак <i>patria potestas</i>	163
Брак	164
<i>Manus</i>	164
<i>Matrimonium</i>	165
Брак са манусом	166
Брак без мануса	167
Закључење и раскид манус брака	168

**ГРАЂАНСКИ СУДСКИ ПОСТУПАК
(IUS QUOD AD ACTIONES PERTINET)**

Основни појмови	171
Развој римског грађанског поступка	173

Појам и значај тужбе	173
Подела тужби	177
Остала процесуална средства	180
Легисакциони поступак	186
Опште карактеристике	186
Ток легисакционог поступка (дводеоба)	188
<i>In iure</i>	189
<i>Apid iudicem</i>	192
Врсте легисакција	192
Извршни поступак (егзекуторне легисакције)	196
Поступак <i>per sponsionem</i>	197
Формуларни поступак	198
Разлози настанка	198
<i>Formula (actio)</i>	199
Делови формуле	202
Грешке у формули (<i>plus petitio</i>)	206
Ток формуларног поступка	207
Пресуда и њено извршење (<i>actio iudicati</i>)	209
Екстраординарни поступак (<i>cognitio extra ordinem</i>)	211
Настанак	211
Основне карактеристике	211
Стварна и месна надлежност	212
Органи поступка	213
Првостепени поступак	214
Другостепени поступак (<i>appellatio</i>)	216
Извршење пресуде	217

ИМОВИНСКО ПРАВО (*IUS QUOD AD RES PERTINET*)

СТВАРНО ПРАВО	218
Општи појмови: стварно, имовинско, грађанско право	218
Стварноправни и облигациони односи	219
Ствари	222
Појам ствари	222
Подела ствари	222
Државина	228
Својина	233

1. Остаци колективне својине	236
2. Приватна својина	240
Квиритска својина	242
Својинска овлашћења	243
Ограничења својине	244
Тужбе за заштиту својине	245
Преторска својина (<i>actio Publiciana</i>)	248
Сусвојина (<i>condominium</i>)	250
3. Феудализација својине	251
Стицање својине	252
Појам	252
Начини стицања	253
1. Стицање својине од државе	254
2. Деривативни начини стицања	255
<i>Mancipatio</i>	255
<i>In iure cessio</i>	258
<i>Traditio</i>	259
3. Оригинарни начини стицања	261
4. Одржај	264
Престанак права својине	267
Стварна права на туђим стварима (<i>iura in re aliena</i>)	267
1. Службености	267
Појам	267
Стицање, гашење и заштита	269
Врсте службености	271
2. Заложно право	274
<i>Fiducia</i>	275
<i>Pignus</i>	276
<i>Hypotheca</i>	277
3. Дугорочни закупи земље	279
НАСЛЕДНО ПРАВО	281
Основни појмови	282
Заоставштина	283
<i>Vaporum possessio</i>	284
Основи позивања на наслеђе	287
а) Тестаментарно наслеђивање	287
Форма тестаментa	287
Садржина тестаментa	288

Пуноважност тестаента	288
Врсте тестаента	289
Наследничка способност	293
б) Интестатско (законско) наслеђивање	294
Цивилно право	294
Преторско право	296
Реформе у принципату	297
Јустинијаново право	297
Нужно наследно право	298
Стицање наслеђа	301
Заштита наследника	304
Сингуларна сукцесија	305
Легати	305
Фидеикомиси	309
Поклон за случај смрти	310
ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО	311
I – Општи део	311
Појам и значај	311
Природне облигације	313
Странке у облигационом односу	314
Субјекти облигације	316
Промена субјекта облигације	318
Дејства облигација према трећим лицима	319
Садржина и предмет облигације	321
Подела облигација	324
Обезбеђење потраживања	325
Последице неизвршења облигације	327
а) Извршење престације је могуће	328
б) Накнада штете због немогућности извршења	330
<i>Vona fides</i> у римском праву	336
Гашење облигације	340
Извршење облигације (<i>solutio</i>)	341
Гашење облигације вољом странака	344
Гашење облигација без воље странака	346
<i>Compensatio</i> (пребијање дугова)	349
II – Посебни део	350
Извори облигација	350

Контракти	351
Састојци уговора	354
Рок и услов	355
Мане воље	355
Класификација контраката	356
1) Вербални контракти	357
<i>Nexum</i>	357
<i>Stipulatio</i>	358
Остали вербални контракти	360
2) Литерарни контракти	361
<i>Expensilatio</i>	361
Остали литерарни контракти	364
3) Реални контракти	365
<i>Fiducia</i>	366
<i>Pignus</i> (уговор о залози)	368
<i>Mutuum</i> (зајам)	369
<i>Commodatum</i> (послуга)	373
<i>Depositum</i> (остава)	375
4) Консензуални контракти	378
<i>Emptio venditio</i> (купопродаја)	378
<i>Locatio conductio</i> (закуп или најам)	384
<i>Societas</i> (ортаклук)	390
<i>Mandatum</i> (налог)	392
5) Безимени контракти	394
Пакта	400
<i>Pacta adiecta</i> (додатна пакта)	401
<i>Pacta praetoria</i> (преторска пакта)	401
<i>Pacta legitima</i> (законска пакта)	403
Деликти	404
Деликтне облигације	407
Цивилни деликти	410
<i>Iniuria</i>	410
<i>Furtum</i>	412
<i>Damnum iniuria datum</i>	417
<i>Rapina</i>	419
Преторски деликти	420
<i>Metus</i>	420
<i>Dolus</i>	421
<i>Fraus creditorum</i>	423

Облигације из разних других основа (<i>variae causarum figurae</i>)	425
Квазиконтракти	425
Правно неосновано обогаћење	426
Пословодство без налога (<i>negotiorum gestio</i>)	428
Случајна заједница (<i>communio incidens</i>)	429
Обавезе из туторства (<i>tutela</i>)	430
Обавезе из легата (<i>per damnationem, sinendi modo</i>)	430
Квазиделикти	430
<i>Si iudex litem suam fecit</i>	431
<i>Actio de positis et suspensis</i>	431
<i>Actio de deiectis vel effusis</i>	431
<i>Actio furti et damni adversus nautas, caupones et stabularios</i>	432